

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemanje za celo leto 6 kron, za pol leta 3 krone in za četrt leta 1 krono 50 vin., — po pošti prejemanje pa za celo leto 7 kron, za pol leta 3 krone 50 vin., za četrt leta 1 krona 80 vin. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 80 vin. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserter) vzprejmlje upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 16 vin., za dvakrat 24 vin., za trikrat 30 vin. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 9. februarja 1900.

Politični oddelek.

Premogarski štrajk.

V prvi polovici januarja meseca nastalo je v severnih kronovinah naše države veliko gibanje mej premogarji, ki se je hitro razširilo po vsem Češkem, Moravskem in Šleškem in vsled katerega štrajka danes nad 70000 delavcev že četrti teden.

Sila za premog je vsled tega štrajka postala veličanska, zakaj v teh deželah se producira na leto 285 milijonov meterskih stotov premoga, to je 85% vsega premoga, kar ga producira naša državna polovica. Ker dela komaj še 20000 delavcev, ker industrijalna podjetja nimajo posebnih zalog, ker je bila zima dosti ostra, in ker je dovažanje premoga iz inozemstva jako pičlo, si je lahko predstavljati, kak upliv ima ta štrajk, ki je največji, kar jih je kdaj videla naša državna polovica.

Vsled pomanjkanja premoga se je v mnogih tovarnah delo sploh ustavilo, v drugih pa znatno omejilo, a vsak dan se množi število tistih, ki pridejo vsled pomanjkanja premoga ob zaslužek. V Pragi so zaprli šole, plinarna in električna železnica sta omejili delo, v mnogih hišah pa že sploh nimajo kuriva. Železnice vzdružujejo obrat le, ker imajo nekaj premoga v zalogi in ker ga dobivajo nekaj iz Ogerske, a kmalu ne bodo mogle izhajati in treba bo obrat ustaviti, kakor se je to že zgodilo na nekaterih manjših takih železnicah, ki so premog dobivale iz Češke.

Iz kratka: Škoda, ki jo je provzročil vsemu gospodarstvu ta premogarski štrajk, je neizmerna, in ta škoda je od dne do dne večja, in vse se vprašuje strahoma, kaj se zgodi, če štrajku ne bo kmalu konec.

Tri zahteve hočejo premogarji doseči s štrajkom, namreč: zvišanje plač, določitev najnižje plače, ki jo more kdo imeti, in uvedenje osemurnega delavnika. Lastniki premogokopov pravijo, da so te zahteve neizpolnjive. Že

pred štrajkom so odklonili vsako pogajanje s premogarji in večinoma stoje tudi še sedaj na tem stališču.

Lastniki teh premogokopov so največji in najbogatejši podjetniki v državi V ostroviško-karvinskem revirju nahajajoči se premogokopi so last Rotschilda, Guttmanna, nadvojvode Friderika, Ferdinandove severne železnice, grofa Larischa in grofa Wilczka. V celem revirju se na leto pridela 60 milijonov meterskih stotov premoga, a celih 50 milijonov jih pridela imenovana šestorica bogatašev. V Kladno-revirju imajo največje premogokope praška železarska družba, buštěhradská železnica, državno železniška družba in myrosenská delniška družba. Te producirajo 23·6 milijonov met. stotov, cela produkcija pa znaša 24·4 milijonov. V most-tepliškem revirju se producira 133 milijonov met. stotov, a od teh jih pride 71 milijonov na tri velike delniške družbe, 8 milijonov pa na državo.

Dobiček podjetnikov je ogromen. Največ zaslužijo privatni podjetniki. Koliko, se seveda natančno ne ve, saj imajo podjetništva, ki izdajajo bilance, interes na tem, da izkažejo kar najmanj dohodkov in kar največ izdatkov. Znano je pa, da so si Guttmanni pri teh premogokopih nekaterih desetletjih pridobili več sto milijonov premoženja, da je severna železnica že ves investirani kapital v znesku 11·8 milijonov odpisala in izkazala za l. 1898 čistega dobička 1·3 milijonov, da plačuje severočeška premogokopna družba 11% dividende, mostská družba pa 15%. Dobiček rase od leta do leta, a lani se je posebno pomnožil, ker je cena premogu v devetih mesecih kar za 12% poskočila. Vzlic temu pa nečejo podjetniki od tega kolosalnega dobička svojim delavcem ničesar privoščiti.

V Nemčiji, na Angležkem in na Francoskem rasejo mezde od leta do leta, v naši državi pa so se danes be-raško nizke, kakor pred leti, delavski čas traja 10 do 12 ur, delavci ne dobe premoga in morajo sami skrbeti za razsvetljavo pod zemljo. Take razmere more toliko časa samo zaostalo, neorganizirano delavstvo, a tudi to ne

vedno prenašati. Ta neorganiziranost je bila tudi vzrok, da so socialnodemokratiški voditelji začetek štrajka zadrževali, zlasti še, ker imajo malo sredstev na razpolaganje. Generalni štrajk je nastal proti volji socialno-demokratiškega vodstva, povzročili so ga češkonarodni delavski voditelji in če motrimo vse okolnosti vidimo, da je ta štrajk elementaren izbruh do skrajnosti izsesanega, obupajočega delavstva.

Podjetniki stoje na stališču: Delavcem se ne sme odnehati. Tako so postopali pred štrajkom, tako postopajo sedaj. To je prava obstrukcija velekapitalistov proti sporazumljenju z delavci. Podjetniki nečejo odnehati prav v nobeni točki. Z najničevnejšimi, naravnost brezstidnimi izgovori zavračajo vse delavske tirjatve zanašaje se, da bo lakota delavce naučila popustnosti in jih pripeljala v jarem in pod bič nenasitnih milijonarjev.

In nihče se ne gane, da bi tem pijavkam pokazal, da imajo ne samo pravice, ampak tudi dolžnosti. Vlada, ki je doslej za delavce imela samo kroglice in bajonete, je pač prav ponižno poskusila posredovati, ali uspeha ni imela. Vlada nima nikake avtoritete. Takim gospodom, kakor so Rotschild, Larisch itd. visoki birokratje preklicano malo imponirajo. Parlament, ki bi lahko v jedni uri sklenil zakon o uvedanju osemurnega delavnika, ni zbran, časopisje je večinoma podkupljeno ali vsaj odvisno.

Izid štrajka je vsled tega odvisen zgolj od delavcev samih, od tega, če bodo z dobljenimi podporami v stanu nadaljevati štrajk toliko časa, da bodo med konsumenti vsled nedostajanja premoga nastal vihar, ki tudi milijonarje prisili k popustnosti. Če ne, bodo podjetniki s pomočjo lakote zopet upregli bele sužnje v svoje okove. V tem slučaju dobita obupanje in srd lahko tacega izraza, da se bodo zopet delavci streljali kakor v Avstriji že večkrat, da bodo s kroglicami in z bajoneti kaznovani delavci zato, ker požrešni bogataši nimajo zmisla za socialne dolžnosti.

Politični pregled.

Državni zbor. — Vlada namerava v resnici že v drugi polovici tekočega meseca sklicati državni zbor, kakor to zahtevajo Nemci. Čehi se temu ustavljajo oziroma opozarjajo vlado, da svoje taktike na noben način ne premene. Vlada računa na to, da bodo Čehi odnehali od obstrukcije in dovolili, da se rešijo nekatere „državne potrebe“, v tem, ko razglašajo Čehi, da se ne bodo čisto nič ozirali na upravne konference in da si ne dajo rok vezati. Zborovanje državnega zbora se torej začne pod jako neugodnimi avspicijami.

Spravne koference so se začele v ponedeljek, a že danes je občno mnenje, da ne bodo imele uspeha. Kakor znano, so tako češki kakor nemški radikali odklonili udeležbo. Češki poslanci so kot svoje delegate nominirali zgolj take može, ki se smatrajo kot zastopniki skrajno oportunistične politike. Prve seje so se udeležili vsi ministri. Otvoril je sejo ministerski predsednik Körber z ogovorom, v katerem je povdarjal potrebo sprave mej Čehi in Nemci v interesu države. V imeni čeških poslancev je izjavil dr. Engel, da se Čehi teh konferenc le v informativen namen udeležijo, le v svrhu, da vidijo, če je možno omejiti narodnostni boj. Pripravljene so pri tej omejitvi

sodelovati, toda prvi pogoj je, da se uvede v čeških deželah notranji uradni jezik. Pred vsem se mora odstraniti krivica, ki se je zgodila češkemu narodu s tem, da so se razveljavile jezikovne naredbe. Ako gre Nemcem in vladi za mir, naj najpoprej zacelijo to rano. Drugi pogoj čeških delegatov je, da se uredi narodnostno vprašanje ne samo na Češkem in na Moravskem, ampak tudi v Šleziji in v drugih deželah, koder prebivata dve narodnosti. Sicer pa menijo češki delegatje, da ne bo konec narodnostnim bojem, dokler se ne predrugači ustava — Končno je dr. Engel, kar je bilo ministerskemu predsedniku gotovo najmanj ljubo, izjavil, da udeležba čeških delegatov pri spravni konferenci ne bo imela prav nobenega vpliva na taktiko čeških poslancev v državni zboru. Na to izjavo so Nemci odgovorili s protiizjavo, v kateri so odklonili zahtevo, da bi se spravna pogajanja nanašala tudi na druge dežele, ne samo na Češko in na Moravsko. Pojavilo se je torej že pri prvi seji načelno nasprotstvo. Pri drugi seji se je v obče govorilo o moravskih zadevah, a za razprave ni bilo podlage, ker vlada še vedno ni predložila svojih načrtov. Časopisje sodi o uspehih spravni konferenci jako pesimistično. Pester Lloyd je tistega mnenja, kakor smo ga mi izrazili že pred nekaj tedni, da namreč upravne konference ne bodo imele uspeha, pravi pa, da se že najdejo praktične modalitete, da se poskrbi, kar zahteva državni interes. To je očitna grožnja z absolutizmom. Čitali smo jo tudi že v raznih drugih listih. Toda ta grožnja ima vsled tega večji pomen, ker je Pester Lloyd v najtesnejši zvezi ne le z ogrsko, nego tudi z dunajsko vlado.

Volitev praškega župana je bila po 14 dnevnem ljutem boju v ponedeljek vendar končana. Izvoljen je bil staročeški kandidat dr. Srb. Vsled tega so Mladočehi sklenili, da se ne bodo več držali pred več leti sklenjenega kompromisa s Staročehi.

Dunajski občinski svet. — Prihodnji mesec bode viharen. Vršile se bodo namreč dopolnilne volitve. Krščansko socialna stranka se to pot ne bo mogla naslanjati na nemške nacionalce, ki postavijo svoje kandidate, kakor stari liberalci.

Srbija — Milan, kraljev oče, se je dal imenovati armadnim generalom, tako da ima sedaj večjo oblast nad vojsko, kakor sam kralj. S tem se je hotel zavarovati za vse slučaje. O pomiloščenju obsojenih radikalcev se še vedno nič ne sliši.

Rusija. — Zbiranje ruske armade ob afganski meji je zdaj pojasnjeno. Rusija je na ta način pritiskala na Perzijo, da je sprejela ponudbeno ji finančno pogodbo in da je dovolila Rusiji, zgraditi na perzijskem ozemlju neke železnice.

Vojna v južni Afriki. — Trikrat je general Buller poskusil osvoboditi Ladysmith. Napel je vse sile, a vzlic hrabrosti armade se mu ni posrečilo, doseči rečeni namen. Angleži so bili vselej poraženi. A poguma vsled tega vendar še niso izgubili nego se pripravljajo, da četrtič naskočijo Bure. Angleži so polni zavesti, da na zadnje vendar premagajo hrabre Bure in da tudi ves narod želi, naj bi se vojna nadaljevala. To so pokazale razprave v angleškem parlamentu. Manjšina je sicer vlado ostro prijemala in ji očitala, da je vojno na uprav hudodelski način provocirala, da je postopala skrajno lahkomišelnost, da se ni pripravila in tako znatno oškodila ugled in veljavo Angleške. Večina pa je zastopala nazor, da se je sicer marsikaj zamudilo in zagrešilo, da pa se mora vojna vendar z vso silo nadaljevati toliko časa, da se zagotovi suprematija Angleške v južni Afriki. Torej zdaj bode boj do skrajnosti.